

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

рішення приймальної комісії університету
від 01 квітня 2024 року,
протокол № 3

Голова приймальної комісії

_____ **Олег ОМЕЛЬЧУК**

МП

01 квітня 2024 року

ПРОГРАМА

**вступного випробування з економіки
у формі екзамену за письмовими тестовими технологіями
для вступників на основі НРК7, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста для
навчання за освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка
«Доктор філософії з економіки»
за денною і заочною формою навчання**

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У програмі окреслена структура та зміст вступного випробування, наведені критерії оцінювання вступного випробування та перелік питань для підготовки до вступного випробування.

Метою вступного випробування зі спеціальності є оцінювання рівня набутих професійних знань, умінь та інших компетентностей з таких основних галузей знань: економічна теорія, теорія статистики, економічна статистика.

Метою програми є забезпечення вступників необхідною інформацією щодо структури та змісту вступного випробування зі спеціальності.

Вступне випробування зі спеціальності проводиться у письмовій формі на тестовими технологіями.

Результати вступного випробування оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів. Результати вступних випробувань до аспірантури дійсні протягом 12 місяців.

Особи, які без поважних причин не з'явилися на вступне випробування у визначений розкладом час, особи, знання яких було оцінено балами нижче встановленого мінімального рівня, а також особи, які забрали документи після дати закінчення прийому документів, до участі в наступних вступних випробуваннях та у конкурсному відборі не допускаються. Перескладання вступних випробувань не допускається.

2. ІНСТРУКЦІЯ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Час виконання – 90 хвилин

Тест складається з 50 завдань однакової форми, які передбачають 4 варіанти відповіді.

Відповіді на завдання потрібно позначити в бланку для відповідей А.

Інструкція щодо роботи в тестовому зошиті

1. Відповідайте тільки після того, як Ви уважно прочитали та зрозуміли завдання й правила його виконання.

2. Намагайтеся дати відповідь на максимально велику кількість тестових завдань.

Інструкція щодо заповнення бланка відповідей А

1. До бланка А записуйте лише правильні, на Вашу думку, відповіді.

2. Відповіді вписуйте чітко, відповідно до інструкцій.

3. Неправильно записані, закреслені, підчищені та виправлені відповіді у бланку для відповідей – це ПОМИЛКА!

4. Якщо Ви записали відповідь неправильно, можете її виправити у відповідному місці бланка для відповідей.

5. Ваш результат залежний від загальної кількості правильних відповідей, записаних до бланка для відповідей.

6. Перш ніж виконувати завдання, позначте номер Вашого зошита у відповідному місці бланка для відповідей.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ

Вступне випробування оцінюються від 100 до 200 балів. Вступник отримує 100 балів за надання правильних відповідей на десять тестових завдань, кожна наступна правильна відповідь на тестові питання оцінюються в 2,5 бали. Зміст відповідей оцінюється предметною комісією. Рішення про складання вступного випробування приймається на засіданні предметної комісії на підставі суми балів, що отримані вступником, за відповіді на тестові завдання згідно із шкалою (табл. 1). Вступник, який набрав менше 100 балів вважається таким, що не склав вступне випробування.

Таблиця 1. Шкала переведення тестових балів з вступного випробування до шкали 100-200 балів

Кількість правильних відповідей тестових завдань	Бал за шкалою 100–200
0-9	не складено
10	100
11	102,5
12	105
13	107,5
14	110
15	112,5
16	115
17	117,5
18	120
19	122,5
20	125
21	127,5
22	130
23	132,5
24	135
25	137,5
26	140
27	142,5
28	145
29	147,5
30	150
31	152,5
32	155
33	157,5
34	160
35	162,5
36	165
37	167,5
38	170

39	172,5
40	175
41	177,5
42	180
43	182,5
44	185
45	187,5
46	190
47	192,5
48	195
49	197,5
50	200

4. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Економічна теорія

Тема 1. Економічна теорія як наука.

Еволюційний розвиток економічної науки. Предмет, структура та функції економічної теорії. Методологія економічного дослідження. Економічні категорії, принципи, закони та моделі. Економічна політика та її цілі. Вклад українських учених у розвиток світової економічної науки.

Тема 2. Суспільне виробництво та проблема економічного вибору.

Структура суспільного виробництва. Економічні потреби й інтереси суспільства як основний мотив виробництва. Чинники виробництва. Ефективність виробництва та проблема вибору в економіці.

Тема 3. Економічні системи суспільства.

Власність в економічній системі. Сутність та основні елементи економічної системи. Типи економічних систем.

Тема 4. Товарно-грошові відносини та ринкова економіка.

Товар і гроші як основні умови організації ринкового виробництва. Поняття ринку. Структура й інфраструктура ринку. Конкурентна структура ринку.

Тема 5. Економічна природа попиту й пропозиції.

Попит і його детермінанти. Пропозиція: зміст і чинники, що на неї впливають. Ринкова рівновага. Еластичність попиту та пропозиції.

Тема 6. Модель поведінки споживача.

Теорія споживчого вибору. Корисність товару та її властивості. Принципи спадної граничної корисності. Аналіз кривих байдужості. Бюджетна лінія споживача, стан рівноваги.

Тема 7. Підприємство та підприємницька діяльність.

Сутність підприємництва та основних організаційно-правових форм. Поняття підприємства, види підприємств та їх об'єднань в Україні. Основи менеджменту й маркетингу в підприємницькій діяльності.

Тема 8. Витрати виробництва й прибуток.

Поняття та структура витрат фірми. Ціна та механізм ціноутворення. Ефективність підприємницької діяльності.

Тема 9. Домогосподарство як суб'єкт економіки.

Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин. Доходи домогосподарств і джерела їх формування. Використання доходів домогосподарств.

Тема 10. Держава як суб'єкт макроекономічного регулювання.

Об'єктивна необхідність державного регулювання. Концепції державного регулювання економіки. Функції держави. Форми та методи державного впливу на економіку.

Тема 11. Система макроекономічних показників.

Система національних рахунків (СНР). Принципи та методи розрахунку ВВП. Взаємозв'язок показників системи національних рахунків. Номінальний та реальний ВВП. Цінові індекси: Ласпейреса, Пааше, Фішера. ВВП та економічний добробут України.

Тема 12. Теорія загальної економічної рівноваги.

Сукупний попит і чинники, що його визначають. Сутність сукупної пропозиції та її чинників. Формування макроекономічної рівноваги.

Тема 13. Цикли ділової активності, безробіття та інфляція.

Природа та фази економічного циклу. Вплив циклічних коливань на економіку. Соціально-економічна сутність зайнятості та безробіття. Причини й наслідки безробіття. Закон А. Оукена. Поняття та причини інфляції. Види інфляції. Вимірювання інфляції. Крива Філіпса. Наслідки інфляції. Антиінфляційна політика.

Тема 14. Банківська система та кредитно-грошова політика.

Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує. Структура банківської системи. Функції, операції й послуги банків. Кредитно-грошова (монетарна) політика центрального банку, її цілі й інструменти.

Тема 15. Фінансова система та фіскальна політика.

Суть і функції фінансів. Моделі фінансових відносин. Концепції бюджетної політики. Податки – основне джерело доходів бюджету. Державні видатки. Урядові закупівлі й трансфертні платежі. Фіскальна (бюджетно-податкова) політика уряду та її інструменти.

Тема 16. Сучасне світове господарство.

Закономірності розвитку світового господарства. Система міжнародних економічних відносин. Міжнародні валютні відносини.

Тема 17. Економічне зростання.

Економічне зростання: суть, показники та типи. Чинники економічного зростання та їх характеристика. Наслідки економічного росту.

Тема 18. Формування економічної системи України.

Закономірності переходу від директивно-планової до ринкової економіки. Економічний потенціал України. Політика соціального захисту населення. Основні риси ринкової економіки в Україні.

2. Теорія статистики

Тема 19. Методологічні засади статистики.

Організація статистики в Україні. Становлення статистики як науки. Предмет статистики. Основні поняття і категорії статистичної науки. Завдання статистики.

Статистична сукупність. Одиниця сукупності та її ознаки. Закон великих чисел і статистичні закономірності. Метод статистики та статистична методологія. Узагальнюючі статистичні характеристики.

Галузі статистичної науки. Завдання статистики в сучасних умовах та її організація в Україні. Права і обов'язки органів державної статистики. Порядок і умови доступу до статистичної інформації. Міжнародні статистичні організації.

Тема 20. Статистичне спостереження

Суть, джерела та організаційні форми статистичного спостереження. Види статистичного спостереження відносно часу реєстрації фактів та повноти охоплення одиниць сукупності. Способи отримання даних. План статистичного спостереження. Мета спостереження. Об'єкт та одиниця спостереження. Програма спостереження. Статистичні формуляри та принципи їх розробки. Організаційні питання плану статистичного спостереження. Підготовчі роботи. Засоби забезпечення точності спостереження. Організація статистичного спостереження. План і програма спостереження. Первинний облік та звітність. Види звітності. Помилки спостереження. Контроль даних спостереження.

Тема 21. Зведення та групування статистичних даних

Суть і завдання статистичного зведення. Особливості зведення матеріалів звітності і спеціально організованого спостереження.

Статистичні таблиці, їх види. Види і способи побудови статистичних таблиць. Аналіз таблиць. Розробка макетів таблиць.

Засоби графічного зображення статистичної інформації. Поняття про статистичний графік та його елементи. Класифікація статистичних графіків.

Групування як основа наукової обробки даних. Завдання групування та їх значення у статистичному дослідженні. Групувальні ознаки та їх вибір. Види статистичних групувань. Вибір виду та розміру інтервалів у статистичних групуваннях. Типологічні, структурні, аналітичні групування. Прості та комбінаційні групування. Визначення кількості груп та розміру інтервалів групування. Основні правила вибору групувальної ознаки. Класифікація ознак та інтервалів групування. Метод вторинного групування. Найважливіші групування і класифікації, що застосовуються в статистиці. Способи аналізу статистичних групувань і написання висновків.

Основні класифікатори України. Класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД), Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), Класифікатор форм власності (КФВ), Класифікатор основних фондів (КОФ), Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України (ЄДРПОУ) та інші.

Тема 22. Узагальнюючі статистичні показники та загальні принципи їх застосування

Суть і види узагальнюючих статистичних показників. Принципи побудови узагальнюючих статистичних показників. Огляд основних джерел статистичної інформації та їх загальна характеристика.

Тема 23. Абсолютні та відносні величини

Абсолютні статистичні величини, їх види та одиниці виміру. Відносні величини. Види відносних величин, техніка їх обчислення та форми виразу. Відносні величини динаміки, планового завдання та виконання плану. Базисні та ланцюгові відносні величини. Взаємозв'язок між окремими видами відносних величин.

Тема 24. Середні величини

Суть і умови використання середніх величин. Види середніх величин. Середня арифметична та умови її застосування. Властивості середньої арифметичної та техніка її обчислення. Середня гармонічна і техніка її обчислення. Середня квадратична та умови її застосування. Середня геометрична та середня хронологічна. Умови використання і техніка обчислення. Особливості обчислення середніх з відносних величин. Мода і медіана в статистиці. Обчислення моди і медіани в інтервальному ряді розподілу.

Тема 25. Комплексні статистичні коефіцієнти

Завдання і мета розрахунку комплексних статистичних коефіцієнтів. Відбір показників для розрахунку комплексних статистичних коефіцієнтів. Розрахунок комплексних коефіцієнтів абсолютних, відносних та середніх величин статистики і динаміки. Розрахунок комплексних коефіцієнтів відносних величин виконання планових показників.

Тема 26. Ряди розподілу та їх аналіз

Поняття ряду розподілу та його елементи. Види рядів розподілу. Форми рядів розподілу: симетричні та асиметричні ряди. Основні характеристики ряду розподілу: середня, мода, медіана, квартилі, децилі. Аналіз концентрації, диференціації та подібності розподілів.

Суть варіації, необхідність її статистичного вивчення. Показники варіації, техніка їх обчислення та економічний зміст. Розмах варіації, середнє лінійне відхилення, середній квадрат відхилення (дисперсія) та середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації. Оцінка коефіцієнтів варіації.

Види дисперсій і способи їх розрахунку. Правило складання дисперсій. Дисперсійний аналіз впливу чинників (факторів), що визначають розвиток результативного показника. Критерії статистичної оцінки ступеню впливу чинників.

Тема 27. Статистичні методи вимірювання взаємозв'язків

Взаємозв'язок показників і виявлення залежностей між ними методом кореляційно-регресійного аналізу. Прямі й обернені, прямолінійні та криволінійні зв'язки. Рівняння регресії як форма аналітичного виразу статистичного зв'язку соціально-економічних явищ. Обчислення параметрів

рівняння регресій. Визначення щільності зв'язку між показниками. Лінійний коефіцієнт кореляції. Коефіцієнт детермінації, індекс кореляції. Множинна і часткова кореляції, критерії істотності зв'язку між факторами.

Непараметричні методи зв'язку.

Взаємозв'язок показників і виявлення залежностей між ними методом статистичних рівнянь залежностей. Класифікація залежностей економічних явищ та процесів. Види і форми статистичних рівнянь залежностей. Розрахунок одночинникових та множинних рівнянь залежностей. Критерії вибору рівнянь залежностей. Розрахунок коефіцієнта кореляції. Розрахунок індексу кореляції. Розрахунок коефіцієнта стійкості зв'язку. Оцінка показників тісноти зв'язку. Завдання і мета нормативних розрахунків. Нормативні розрахунки рівнів результативних показників (пряма економічна задача). Нормативні розрахунки рівнів чинників, що формують розвиток результативної ознаки (обернена економічна задача). Нормативні розрахунки при опрацюванні результатів дослідів. Графічне зображення одночинникових та множинних рівнянь залежностей. Встановлення частки впливу включених до розрахунків чинників у множинне рівняння залежності. Застосування сучасних комп'ютерних технологій для кількісного оцінювання взаємозв'язків економічних явищ та процесів на основі методу статистичних рівнянь залежностей.

Тема 28. Аналіз тенденцій розвитку

Динамічний ряд як база аналізу й прогнозування соціально-економічного розвитку. Види рядів динаміки. Статистичні характеристики динамічних рядів і їх взаємозв'язок: абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту, абсолютне значення одного процента приросту.

Методи обчислення середнього рівня динамічного ряду. Економічна суть та техніка розрахунку середніх значень основних характеристик рядів динаміки. Середня геометрична, техніка її обчислення та випадки застосування. Середня хронологічна, техніка обчислення та випадки застосування.

Способи обробки рядів динаміки з метою виявлення основної тенденції розвитку: укрупнення інтервалів, спосіб рухомих середніх, приведення рядів до однієї основи, змикання рядів динаміки, вимірювання сезонних коливань.

Прогнозування на основі рядів динаміки. Інтерполяція та екстраполяція в статистиці, аналітичне вирівнювання. Графічне зображення прогнозів показників динаміки.

Тема 29. Індексний метод аналізу

Суть індексів та їх роль у статистико-економічному аналізі. Індивідуальні і загальні індекси. Методологічні принципи побудови індексів. Базисні й ланцюгові індекси.

Індекс товарообороту, цін та фізичного обсягу товарообороту. Економічний зміст індексів. Взаємозв'язок індексів і визначення впливів окремих факторів.

Індекси із змінними і постійними вагами. Розрахунок середніх арифметичних та гармонічних індексів. Розкладання загального абсолютного приросту за факторами. Розрахунок індексів середніх величин і структурних

зрушень. Системи багаточинникових статистичних індексів. Індеси Фішера, Ласпейреса і Пааше. Індекс споживчих цін. Інфляція та методи її виміру. Індеси-дефлятори.

Тема 30. Вибіркове спостереження

Завдання і мета вибірових спостережень. Суть і переваги вибірового спостереження. Генеральна і вибірова сукупності. Похибки вибірового спостереження. Обчислення похибок вибірки та визначення меж інтервалу для середньої величини і частки. Середня та гранична похибки вибірки та їх економічний зміст.

Визначення необхідного обсягу вибірки. Види вибірки і способи відбору, що забезпечують репрезентативність. Власне-випадкова вибірка, механічна, типова, серійна, комбінована вибірки.

Способи поширення результатів вибірового спостереження на генеральну сукупність. Практика застосування вибірового спостереження в соціально-економічному аналізі.

3. Економічна статистика

Тема 31. Статистика населення

Завдання статистики населення. Статистика чисельності та складу населення. Статистика природного та механічного руху населення. Джерела інформації про населення.

Статистика зайнятості населення

Завдання статистики зайнятості населення. Класифікація зайнятості населення. Статистика безробіття. Статистика чисельності персоналу та руху робочої сили підприємств. Статистика використання робочого часу. Показники продуктивності (трудомісткості) праці та їх індексний аналіз. Джерела інформації про чисельність персоналу підприємств і використання робочого часу.

Тема 32. Статистика оплати праці

Завдання статистики оплати праці. Склад фонду заробітної плати. Розрахунок середнього рівня заробітної плати, її номінальної та реальної величини. Індексний аналіз динаміки середнього рівня заробітної плати. Джерела інформації про оплату праці.

Тема 33. Статистика основних і оборотних виробничих фондів

Завдання статистики основних і оборотних виробничих фондів. Класифікація національного багатства. Оцінка основних фондів. Показники стану, відтворення та використання основних фондів. Показники ефективності введенню в дію об'єктів основних фондів та технологічних процесів. Показники використання оборотних виробничих фондів. Індексний метод аналізу використання елементів оборотних фондів. Джерела інформації про основні і оборотні виробничі фонди.

Тема 34. Статистика виробництва промислової та сільськогосподарської продукції

Завдання статистики виробництва промислової та сільськогосподарської продукції. Статистика обсягу промислової продукції. Статистика обсягу сільськогосподарської продукції. Індекси обсягу та цін на вироблену продукцію. Джерела інформації про обсяг та ціни на вироблену промислову і сільськогосподарську продукцію.

Тема 35. Статистика витрат на продукцію (товари, роботи, послуги)

Завдання статистики витрат на продукцію (товари, роботи, послуги). Класифікація витрат на продукцію. Індексний аналіз витрат на продукцію. Джерела інформації про витрати на продукцію (товари, роботи, послуги).

Тема 36. Статистика споживчого ринку та цін

Завдання статистики споживчого ринку та цін. Статистика обсягу товарообороту споживчого ринку. Статистика цін споживчого ринку. Індекси цін споживчого ринку. Джерела інформації про товарооборот та ціни споживчого ринку.

Тема 37. Статистика фінансових результатів господарської діяльності

Завдання статистики фінансових результатів господарської діяльності. Показники фінансового стану господарської діяльності. Показники статистики доходів, прибутку та рентабельності. Джерела інформації про фінансові результати господарської діяльності.

Тема 38. Статистика доходів і витрат населення

Завдання статистики доходів і витрат населення. Показники статистики доходів і витрат населення. Індексний аналіз впливу інфляції на доходи і витрати населення. Показники споживання населенням матеріальних благ. Статистичні методи визначення соціальних нормативів. Джерела інформації про доходи і витрати населення.

Тема 39. Система національних рахунків)

Сектори системи національних рахунків. Загальна схема системи національних рахунків. Валова додана вартість та валовий внутрішній продукт – основні показники системи національних рахунків. Методи визначення обсягу валового внутрішнього продукту.

Тема 40. Комплексна оцінка соціально-економічних показників міжнародної статистики

Значення комплексної оцінки показників соціально-економічного розвитку. Вибір показників для комплексної оцінки. Методика комплексної оцінки. Комплексна оцінка результатів соціально-економічного розвитку країни у міждержавному порівнянні.

5. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ПИТАНЬ

1. Визначте елементи позитивного та нормативного аналізу в наведених нижче положеннях:

- а) при переході до ринкових відносин в Україні були порушені оптимальні границі диференціації доходів. Розрив у рівні грошових доходів 10% найбільш забезпечених та 10% найменш забезпечених сімей склав у січні

- грудні 2004 р. 12,6 рази. Протягом цього періоду за межею бідності, за офіційними даними, перебувало 11,5 млн. чол. або 22% населення країни;
- б) в умовах, що склалися, потрібно підвищувати роль податкової системи в ліквідації такої диференціації в рівнях доходу різних соціальних верств.
- в) минулого року загальний рівень цін зріс на 25,8 %;
- г) минулого року інфляція суттєво знизила рівень життя, урядова політика повинна її скоротити;
- д) уряд України повинен у 2005 році забезпечити профіцит державного бюджету.

Відповіді: елементи позитивного аналізу: __, __; елементи нормативного аналізу: __, __.

2. Визначте, до якого виду відносяться перераховані спостереження: перепис населення.

- а) за формою спостереження – звітність;
- б) за формою спостереження – спеціально організоване статистичне спостереження;
- в) за повнотою охоплення одиниць сукупності – суцільне,
- г) за повнотою охоплення одиниць сукупності – несучільне;
- д) за обліком фактів у часі – поточне;
- е) за обліком фактів у часі – періодичне;
- ж) за обліком фактів у часі – одноразове.

Відповіді: за формою спостереження – __, за повнотою охоплення одиниць сукупності – __, за обліком фактів у часі – __.

3. Відносна величина планового завдання по виробництву продукції підприємством склала для звітного місяця 106,0%. Фактичний обсяг виробництва продукції дорівнював у попередньому місяці 1000 гривень, а у звітному - 1100 гривень. Визначте відносну величину виконання плану.

а) $\frac{1100 : 1000}{1,06} \times 100 = 103,8$

б) $\frac{1100}{1000} \times 100 = 110$

в) $\frac{1100 \times 1,06}{1000} \times 100 = 116,6$

Відповідь: __.